

DELICTES A LA TERRASSA FRANQUISTA DELS ANYS CINQUANTA. UNA PRIMERA APROXIMACIÓ.

Jèñifer Arredondo Villagordo, estudiant de criminologia

Manel Márquez i Berrocal, historiador i professor de Secundària

Resum

L'estudi del fet delictiu no interessa exclusivament als responsables de la seguretat dels estats o als criminòlegs, els jutges o els fiscals, sinó també als historiadors socials. Aquest treball, que és una aproximació al fet delictiu a Terrassa durant els anys 1950-1960, té com a origen els treballs d'investigació realitzats en l'elaboració del llibre *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)* i és el resultat de la col·laboració entre un historiador social i una estudiant de criminologia.

Abstract

Not only national security heads or criminologists, judges or public prosecutors are interested in the study of the criminal act, but also social historians. This paper, which is an approach to the criminal act in Terrassa during the '50s decade, has its origin in the research works made in order to prepare the book *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)* and it is the result of the collaboration of a social historian and a criminology student.

Introducció

L'estudi del fet delictiu no interessa exclusivament als responsables de la seguretat dels estats o als criminòlegs, els jutges o els fiscals, sinó també als historiadors socials. No hi ha cap fet social que pugui ser aliè a l'interès de la història i, com era previsible, aquesta temàtica comença a ser treballada pels historiadors.¹

El fet delictiu ens posa en contacte amb la realitat històrica de cada societat i ens informa de realitats de vegades ocultes pel rebuig social o per la ignorància, com ara que els delinqüents són el resultat d'un determinat ordre social i econòmic, i no pas per la pròpia voluntat dels éssers humans, sinó perquè han hagut de viure en unes determinades circumstàncies, les quals són les que els aboquen a determinats comportaments, que són coneguts si passen per les vies jurídiques o coercitives de la societat, però que moltes vegades amaguen uns fets més extensos i profunds que els que aquestes fonts ens mostren. D'aquí que nosaltres parlarem de "delinqüents" i "delinqüència", tot recordant la cita de Concepción Arenal, que, per a la seva pròpia vida, va afirmar: «Odia el delito y compadece al delincuente».

L'origen del fet delictiu s'ha de buscar en la societat i la seva organització, i entendre quins són els delictes ofereix dades d'interès per als historiadors. Per això, en aquest article ens aproximarem a una sèrie de tipologies delictives amb el propòsit de conèixer més bé el funcionament de la societat i de veure com l'evolució de la delinqüència és també un indicador de les transformacions econòmiques que ens permet

descobrir la incidència d'aquestes transformacions, tant en la vida social com en els mecanismes coercitius de les institucions implicades.

Hom pot deduir fàcilment que l'anàlisi de la delinqüència durant el franquisme ens conduirà immediatament a veure que l'actuació davant el fet delictiu és purament punitiva i està envoltada del discurs reaccionari i venjatiu del règim, i no pas regida per unes polítiques penitenciàries i judicials integradores. En aquest sentit, podem afirmar que, durant les dues primeres dècades de la dictadura, el cercle format per la recessió, la política econòmica i el mercat negre va provocar una estela sobre el conjunt de les classes populars, una onada de misèria i corrupció. Així, els delictes relacionats amb la lluita per la supervivència, és a dir, els que es cometien contra la propietat, són el grup de delictes més nombrós durant la dècada dels cinquanta, que és la que nosaltres estudiarem.

Un element fonamental d'aquest treball ha estat determinar la relació entre els detinguts o "delinqüents" i el seu lloc d'origen, i la conclusió ha estat la que hom podria suposar, és a dir, que el percentatge de persones encarcerades d'origen immigrant és superior al de les persones autòctones. L'explicació és evident: els nous immigrants formen part de la legió de persones que intenten construir una vida nova des del no-res, en un context de fortes restriccions econòmiques i en el procés d'adaptació a una nova societat molt diferent de la d'origen.

Aquest treball és una aproximació al fet delictiu a Terrassa i té com a origen els treballs d'investigació realitzats en l'elaboració del llibre *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*, en concret, el buidatge dels registres de detinguts ingressats a la presó municipal de Terrassa² (edifici de la plaça del Doctor Robert actualment integrat a l'Hospital de Sant Llàtzer). El treball realitzat pels historiadors Josep Lluís Lacueva, Manuel Márquez i Lourdes Plans i publicat l'any 2007 va consistir en la recerca sobre els delictes polítics dels lluitadors antifranquistes, i no pas sobre els de caràcter social, per la qual cosa era evident que calia un treball posterior. Aquest estudi va servir perquè alumnes de batxillerat interessats en el tema aprofundissin en aquest aspecte, no treballat per historiadors professionals.

El curs 2008-2009 es va realitzar un treball de recerca de batxillerat sobre el tema "Delictes i societat a Terrassa, 1950-1960",³ dirigit per Manuel Márquez, que va intentar treure a la llum pública aquestes dades. El que ara presentem és una primera aproximació, més acurada, al fet delictiu a la Terrassa franquista dels anys cinquanta, ahora que obrim una nova porta a l'estudi de la delinqüència a la nostra localitat, que caldria completar amb una recerca als arxius judicials i als de les presons de la província de Barcelona fonamentalment.⁴

Així, doncs, l'article és el resultat d'un treball de coneixements acumulatius i té diversos nivells acadèmics. D'una banda, un treball de batxillerat orientat i cor-

regit per un professor i historiador; una nova revisió i ampliació feta per una de les alumnes que serà una futura criminòloga i finalment un article d'història local. La col·laboració entre la criminologia i la història social permet que es tractin els temes des de dues òptiques que poden semblar contradictòries, però que, ben al contrari, són plenament compatibles i mútuament enriquidores, car la història necessita de l'aportació d'altres ciències socials, per tal de poder desenvolupar amb més qualitat i profunditat l'estudi dels diversos temes. I les altres ciències socials, sense la perspectiva històrica, no són res més que un conjunt de dades diacròniques mancades de la capacitat explicativa que l'estudi sincrònic de la realitat ofereix.

I. La societat terrassenca de la dècada dels cinquanta

La dècada dels cinquanta, a Espanya, és caracteritzada pel pas d'una societat tancada i autàrquica a una altra que iniciava l'obertura al món de la mà del Vaticà i dels EUA (Concordat amb la Santa Seu i Pacte de Defensa i Mútua Ajuda amb els EUA, del 1953, o l'entrada a l'ONU, el 1955). La dictadura podia respirar tranquil·la, els diners ianquis i la benedicció papal la retornaven al capitalisme mundial. Són el any del creixement industrial, de la immigració interior i de l'inici de la lluita social. Van ser els anys daurats del franquisme i al llarg de la dècada es recuperaren els nivells econòmics que Espanya tenia durant la Segona República. Enrere començaven a quedar els anys de mort, misèria, estraperlo i l'esperit nacionalsindicalista de caserna, en obrir-se pas una nova generació de tecnòcrates industrials, que iniciava la seva aparició arraconant el vell feixisme falangista, però tot això dintre de l'organització corporativa de l'Estat. Les estructures de dominació com el Movimiento Nacional i la FET y de las JONS mantenien el seu poder, ja que hi quedaven integrats de forma automàtica totes les persones que treballaven per al règim. Així mateix, s'exercia un control total sobre el moviment obrer, que quedava enquadrat en l'Organització Sindical i el poder local, que era controlat mitjançant els governadors civils, figura clau en el règim dictatorial.

Catalunya es convertirà i tindrà un fort creixement econòmic en tots el terrenys, però fonamentalment l'industrial, gràcies a les mesures liberalitzadores, a l'arribada de capital estranger i, el que és més important, a l'enorme contingent humà format pels immigrants, provinents majoritàriament del sud d'Espanya (455.000 persones).

La Catalunya i la Terrassa dels anys cinquanta era una societat sotmesa a una dura dictadura organitzada de forma jeràrquica i on les decisions eren preses per part de les diferents institucions tot acceptant els dictats dels estaments superiors. Així, el paper dels governadors civils es mostra decisiu a l'hora de comprendre com el poder local, que restava sempre sotmès a aquests delegats directes del règim, no era res més que la corretja de transmissió del poder dictatorial.

A Terrassa, igual que a la resta de Catalunya, la debilitat dels falangistes i els excombatents va fer que el partit únic feixista, el Movimiento Nacional, estigués format majoritàriament per la classe dominant local, és a dir, pels grans industrials, els empresaris i els comerciants, els quals constitueixen el nucli dur del franquisme local.⁵ El franquisme terrassenc era essencialment oportunista i allò que reflectia era l'agraïment a la dictadura feixista per permetre'ls la possibilitat de continuar amb l'obtenció de bons beneficis amb una conflictivitat laboral mínima. L'enfrontament entre els falangistes (poder polític) i els industrials i empresaris (poder econòmic) va ser una constant a tots els nivells i àmbits de l'administració franquista, i l'àmbit local no podia fugir d'aquesta lògica.

Els alcaldes terrassencs dels anys cinquanta i començament dels seixanta reflecteixen perfectament aquest esquema explicatiu. Però aquí és representat per l'enfrontament entre els vells salistes (conservadors i reaccionaris) i el falangisme en franca decadència. Així, el falangista Pere Matalonga Feliu (1952-1953) va substituir l'empresari salista Alfons Vallhonrat (1947-1952), però el seu curt mandat va acabar amb l'arribada al poder de Josep Clapés Targarona (1955-1964), un home d'equilibri entre ambdós sectors.

Però, al costat d'aquesta realitat política oficial, sorgirà després de la dura repressió del final de la guerra civil i del primer franquisme una oposició democràtica i antifeixista que anirà guanyant pes al llarg de la dècada. L'any 1951 és el del canvi de cicle a la nostra ciutat; enrere queden la bomba del 2 d'abril del 1946 a la Delegación de Información e Investigación de Falange, al carrer de Sant Pau, i les vagues de l'any 1948 en algunes fàbriques tèxtils. Serà el 1951 quan es farà present la lenta però constant reorganització de la lluita clandestina dels petits nuclis organitzats pel PSUC, que marcaran la història de la lluita antifranquista a la nostra ciutat i a Catalunya durant tota la dictadura.

La Vaga de tramvies de Barcelona, deguda a l'augment de les tarifes dels bitllets dels tramvies de 50 a 70 cèntims, fou l'espurna que inicià un moviment ciutadà de protesta a Barcelona entre l'1 i el 6 de març de 1951 i que tindrà continuïtat a Terrassa. Així, el 12 i el 13 de març hi haurà vagues a diferents empreses de Terrassa contra l'encariment de la vida i contra la corrupció. L'Oposició Obrera, organització sindical clandestina en la qual participaven militants del PSUC, convocà a una vaga els treballadors terrassencs sota les consignes «No a los salarios de hambre. No a las jornadas agotadoras, solo ocho horas de trabajo. A trabajo igual, salario igual. Un seguro de paro». El 13 i el 14 de març la Comissaria de Policia de Terrassa contraatacarà amb la detenció i empresonament d'un nombrós grup de treballadors acusats d'incitar els obrers a fer vaga.⁶

Però la lluita social a Terrassa ja no s'aturarà mai: pintades i octavetes, que demanen la llibertat dels presos polítics, les llibertats democràtiques i l'acabament de

la repressió, seran una constant en aquests anys. Però l'esclat més important es produirà l'any 1956, per l'augment de l'impost municipal de circulació de bicicletes, que provocarà la vaga de ciclistes del 16 de gener. Primera manifestació de treballadors amb les consignes: «Abajo los impuestos sobre las bicicletas», «Salario mínimo vital» i «A trabajo igual, salario igual». El final era previsible: pallisses, tortures, detencions i presó per als participants, per manifestació il·legal. Però res no atura les accions antifranquistes, noves vagues són convocades pels militants clandestins del PSUC a les fàbriques: Cerámicas Egara, AEG, Villaró i Terrasa Industrial.

L'oposició patirà un cop molt dur amb el desmantellament del nucli de sindicalistes de la CNT (desembre de 1956) i la detenció de destacats dirigents del PSUC (abril de 1957) i d'altres al llarg de l'any. Entre l'any 1958 i 1960, a les detencions dels activistes del PSUC s'hi han d'afegir els consells de guerra que els condemna per delictes de rebel·lió militar, per reorganització del PSUC o per participar en els fets del Palau de la Música. Aquests fets no significaran de cap manera la fi de la lluita, però no serà fins l'any 1967 quan, de nou, els carrers de Terrassa mostraran la seva força i la voluntat de lluita, aquesta vegada reprimida a trets per les autoritats franquistes.

Aquesta serà la realitat que trobaran els nouvinguts a la ciutat en el terreny polític, però quina era la realitat social de la ciutat d'aquesta dècada? El resum de la dècada es podria fer molt ràpid: interminables jornades laborals, moltes hores de feina per a construir les seves cases, misèria i repressió.⁷

La immigració serà el factor fonamental i definitori per a la construcció de la identitat terrassenca, i justament la dècada dels cinquanta serà la de major creixement percentual. La taxa de creixement anual acumulatiu en tant per cent, tots els anys de la dictadura és molt més gran que la de Catalunya i Espanya. Aquesta dècada dels cinquanta serà la més important en creixement demogràfic, tant en nombres absoluts (saldo migratori de 19.114 persones) com relatius, però el creixement de la dècada dels seixanta, malgrat ser minvant, s'hi va acostar, amb un saldo migratori de 18.820 persones (la major part correspon als anys 1961-1965).

El creixement migratori significarà que, de cada quatre habitants amb què Terrassa augmenta entre 1951 i 1955, tres són immigrants, mentre que el quinquenni 1956-1960 només seran dos de cada tres, ja que l'arribada dels immigrants rejoveix la població (el 1960, el 25 % de la població són menors de 15 anys) i fa que el creixement natural redueixi la importància del migratori.

L'origen dels terrassenc canviarà en aquests deu anys de la dècada, i així, si els nascuts a Terrassa representaven, el 1950, el 40,6 % de la població, el 1960 representaven només el 37,2%. El percentatge de nascuts a la resta d'Espanya va ser del 45,5% el 1940, i 44,5 % el 1960. Així, la majoria de la població durant tota la història del segle xx a Terrassa serà el col·lectiu dels nascuts a Catalunya (evidentment molts d'ells fills dels immigrants, però també catalans).⁸

Els immigrants terrassencs són majoritàriament d'origen andalús. Aquest col·lectiu representava, el 1960, el 29,1 % dels immigrants i el 33,2 % sobre el total de la població, vol dir que gairebé un de cada tres terrassencs eren nascuts a Andalusia i la meitat fora de Catalunya. Als nous barris que naixeran després de la guerra civil, el percentatge és molt superior; així, en el barri de Ca n'Anglada el 1955, el 66,3 % són andalusos i el 82 % nascuts fora de Catalunya.⁹

La immigració serà majoritàriament d'homes i dones solters i en edat de treballar. El nombre d'homes, al final de la dècada del quaranta i la dels cinquanta, és lleugerament superior al de dones, però al llarg del temps s'anirà equilibrant i s'observa més una immigració de nucli familiar.

Els altres immigrants terrassencs provenien, l'any 1960 (en tant per cent sobre el total dels terrassencs) de l'Aragó (4), del País Valencià (3,1), de Múrcia (2,5), de Castella Nova i Vella (2,2), d'Extremadura (1,2) i de Lleó (1,1).

Terrassa serà una ciutat netament tèxtil, però evolucionarà vers una diversificació industrial i la terciarització. Així, si el 1940 el 56% del terrassencs i terrassenques treballaven al tèxtil, el 1965 només ho farà el 41,8%. En aquet període de quinze anys es multiplica per tres el nombre de treballadors del metall i per dos el de la construcció. En definitiva, Terrassa serà molt més industrial que el conjunt de Catalunya i una de les ciutats obreres per excel·lència de l'Estat espanyol: vuit de cada deu persones treballaran al sector secundari l'any 1950 i més de set, el 1960. En aquests anys assistim a la desaparició de l'agricultura i al creixement del sector terciari, però encara molt tímidament.

Pel que fa a l'analfabetisme, comprovem que anirà augmentant amb el creixement migratori. Així, si l'any 1940 és d'un 7,7%, el 1950 serà d'un 11,4% i el 1960 del 10%. Aquest augment es pot relacionar amb la població immigrada, però bàsicament amb les dones, ja que mentre les taxes d'analfabetisme masculines es van reduint fins a ser el 1960 gairebé la meitat del que eren el 1940 (8,7), les femenines es multipliquen per dos en aquests vint anys, i passen del 7,7% al 14,6%. Les dones nascudes fora de Catalunya, i en especial les de l'Espanya meridional agrària, havien patit un oblit i una marginació del món social i educatiu, en especial en el món rural, on el seu accés a l'educació sempre va ser limitat i supeditat als interessos del conjunt familiar.

II. Aproximació al fet delictiu a l'Espanya franquista durant la dècada dels cinquanta

Analitzar els delictes i la delinqüència significa entendre dues qüestions fonamentals: d'una banda, que el fet delictiu no és aliè a les relacions socials de producció i a la marginació i l'explotació a què estan sotmeses les classes populars en cadascuna

de les formacions socials. Però també cal entendre quins són els mecanismes legals, jurídics i repressius utilitzats per la superestructura ideològica, per tal de justificar la seva acció punitiva. Ara resta evident que l'objectiu fonamental d'aquesta legislació recollida en els codis penals de les societats liberals capitalistes és la defensa de la propietat.

La qüestió és complexa i, tal com ho planteja Gómez Westermeyer, en referir-se a l'obra de Foucault: «Vigilar y castigar: nacimiento de la prisión», resta evident i és clar que cal analitzar «los sistemas punitivos no sólo como algo derivado del derecho o como indicadores de estructuras sociales, sino como un mecanismo más en el campo de las estrategias de poder. La delincuencia, de este modo, pasaría a ser fruto de una construcción artificial por parte del Estado [...], lo que lleva a lanzar la hipótesis de que es el propio Estado quien fabrica la delincuencia, por ser la forma de ilegalismo menos peligrosa, que impide que se desarrollen otras de mayor calado que pongan en cuestión el edificio estatal. El delincuente será un sujeto marginado y controlado».¹⁰

Tal i com han demostrat els historiadors socials de l'escola marxista britànica, com George Rudé i E. P. Thomson, el delicte té un fort caràcter de resistència de classe, car per a moltes persones és l'única resposta possible enfront de les normes de vida que la classe dominant imposa, i la seva economia de mercat és la rebel·lia. Si per a l'estat liberal la propietat era sagrada, per als pagesos o els obrers la subsistència ho era encara més. Les lleis denoten una forma d'organitzar la societat i una forma de mantenir els grups socials subalterns sotmesos, i no pas amb cap altre interès sinó el de defensar l'*status quo* existent. La prova d'aquesta afirmació és que els delinqüents són persones que no encaixen en les normes del model social existent i que naturalment formen part, en la seva immensa majoria, dels grups socials més desafavorits i marginats del poder social i econòmic. La burgesia, en el seu procés de constitució com a classe hegemònica, legisla per tal d'evitar que el seu poder sigui posat en qüestió per les classes subalternes, alhora que, mitjançant el seu aparell ideològic i coercitiu, converteix la seva visió del món en veritats absolutes. El nucli dur del seu pensament és que la propietat, o l'economia, podríem dir avui, està per sobre de les persones i les seves necessitats.

Parlar d'aquest fets en una Espanya on milers d'éssers humans després de la guerra civil passen gana i moren per malalties agreujades o causades per la desnutrició, no és estrany que els delictes contra la propietat esdevinguin simplement un exercici de supervivència extrema, i només podrien ser entesos per les classes dominants, després del genocidi de la guerra civil, com una forma de subversió inacceptable, però que podríem esperar d'una població sumida en l'extrema pobresa.

Només cal recordar com era l'Espanya de la postguerra i com aquesta situació va perdurar fins l'inici dels anys cinquanta, com diu Gómez Westermeyer:

«El racionamiento, el consiguiente mercado negro, donde las ventas se hacían a precios desorbitados, la caída en picado de los salarios reales, la pérdida de la capacidad de negociación de los trabajadores por la prohibición sindical, el insólito crecimiento de la población rural, van a determinar en muchos casos que ciudadanos corrientes pasen a ser transgresores del orden por obligación».¹¹

Així mateix, aquesta societat del nacionalcatolicisme difícilment podia permetre cap conducta moral al marge de l'establerta per les jerarquies catòliques més reaccionàries. Tots els actes relacionats amb el sexe o la llibertat sexual es converteixen en delicte: l'homosexualitat, l'adulteri, la prostitució (moltes vegades lligats a la supervivència), ...

D'altra banda, els delictes relacionats amb la lluita pels drets econòmics, socials, polítics o culturals, és a dir, per la llibertat i la democràcia —valors que eren acceptats com a inqüestionables—, ens mostren que la legalitat està sempre al servei de la classe dominant en cada període històric. En aquells anys negres del franquisme, demanar qualsevol dret humà o formar part o militar en qualsevol organització política, sindical o social —o simplement adreçar-se en una llengua diferent a l'espanyol a una autoritat— podia suposar, segons el cas: multes, tortures, judicis, presons o la mort. És evident la relació entre el Codi Penal i la lluita de classes.

En el cas de la delinqüència espanyola o catalana durant el primer franquisme i fins als anys seixanta, aquestes afirmacions són corroborades pels diferents estudis. A Terrassa, amb les dades que hem estudiat i que no són les més adients per realitzar aquestes afirmacions de forma rotunda, resta evident que els delinqüents formen part del col·lectiu social més desafavorit: el dels immigrants.

Però també, a la nostra ciutat, “Tarrasa la roja”, no hi podien faltar els grups socials considerats pel règim franquista com a subversius i contestataris, i lògicament aquests també apareixen engruixint les xifres dels delictes locals: manifestació il·legal, distribució de propaganda subversiva, reunions il·legals, formar part d'organitzacions prohibides,... La pregunta en aquest cas és: qui eren el delinqüents, els detinguts, o els que ordenaven o executaven la seva detenció?

III. Delictes i “delinqüents” a Terrassa (1950-1955-1960)

1. Els delictes

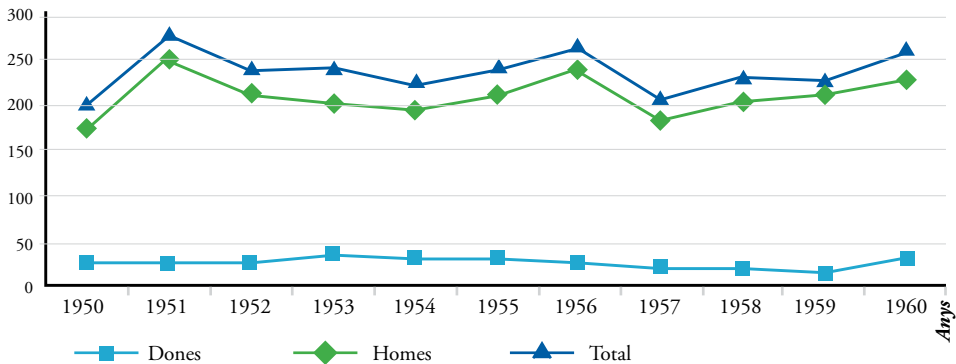
1.1. Evolució del nombre de delictes a Terrassa i Espanya.

Per a poder estudiar la delinqüència a la Terrassa franquista hem de conèixer prèviament totes les dades disponibles durant la dècada dels cinquanta, tant de Terrassa com d'Espanya. En el cas terrassenc, les dades provenen de la presó municipal de Terrassa, i per tant no tots els delictes coneguts són els que es van cometre, sinó que en

són una part, d'altres podien ser comesos per persones de la nostra ciutat detingudes en altres indrets o persones que van passar a d'altres comissaries. Tampoc no totes aquestes persones seran condemnades i algunes cometran més d'un delictes a l'any. Així, per a conèixer això que podem anomenar "xifra oculta" caldria, com hem dit, una investigació molt més profunda i aquí només pretenem fer una aproximació, molt real però limitada.

Veiem, doncs, a partir d'aquestes dades del dipòsit carcerari de la policia municipal, o Guàrdia Urbana, com es deia en aquells anys, l'evolució del nombre de delictes a Terrassa durant la dècada del cinquanta s'ha estudiat a partir d'un recompte del nombre de persones detingudes, per sexe i tots els anys de la dècada dels seixanta. Per al treball posterior cal tenir present que només hem informatitzat les dades dels anys 1950, 1955 i 1960.

Evolució del nombre de delictes a Terrassa, 1950-1960

Font: registres de la presó municipal de Terrassa.

Tal i com podem observar en el gràfic, l'evolució del nombre de delictes a Terrassa en el període 1950-1960 va ser bàsicament masculina i amb uns màxims en els anys de la vaga de tramvies (1951) i la de les bicicletes (1956).

L'any 1950, el nombre total de delictes va ser de 198, però no es fins l'any 1951 que ens trobem amb el nombre més elevat de delictes (un 4,45% per cada 1.000 habitants). Aquests delictes van augmentar de l'any 1950 al 1951 molt ràpidament, fins a la xifra absoluta de 275, coincidint amb la vaga de tramvies de Barcelona, que es va estendre a altres localitats industrials, com Terrassa.

Des d'aquesta data, els delictes van disminuir fins a l'any 1954, en què de nou comencen a augmentar fins a l'any 1956 (el segon any amb més delictes, amb un nombre absolut de 265). Aquest any coincideix amb el decret d'Estat d'excepció, que va suprimir i/o restringir alguns drets fonamentals i que a Terrassa podrien ex-

plificar algunes detencions comeses a la ciutat, com les originades per motius polítics. A partir d'aquest any els delictes es comencen a *estabilitzar*.

Tot i així, també es necessari emfatitzar que els dos anys en què es van cometre menys delictes foren l'any 1957 i el 1959, per tal com els delictes per cada 1.000 habitants van ser 2,51, en tots dos anys.

Al llarg de l'article anomenarem detinguts els suposats delinqüents, perquè no sabem si finalment van ser condemnats i perquè els seus delictes, en la majoria de casos, van ser deguts a unes molt dures condicions de vida en arribar a Terrassa, sense les quals segurament molts d'ells i elles no els haurien comès. Quant a la diferència de gènere dels detinguts, es va mantenir quasi bé constant tots els anys. Com es pot observar, la diferència és molt notable, ja que les dones cometien molts menys delictes que els homes (en concret, l'any 1951, les dones només van cometre 25 delictes del total, que eren 275), tot i que això continua sent així actualment i, per tant, no està gaire vinculat amb l'època que treballem (de qualsevol manera, sí que es veritat que avui dia hi ha una major delinqüència femenina, però encara no és comparable en volum amb la delinqüència masculina).

La comparació de les dades de detinguts terrassencs amb les disponibles sobre la delinqüència (aquestes sí que són persones condemnades) a Espanya durant el període 1956-1960 es pot veure a la taula següent.

Taula 1. Comparació del delictes a Espanya i a Terrassa, 1956-1960

	<i>Espanya</i>	<i>Terrassa</i>
Població mitjana de fet	30.069.351	85.419
Mitjana anual de delictes	27.469	236
Taxa de delictes per 100.000	91	276

Font: Elaboració pròpia a partir dels Anuaris Estadístics d'Espanya i de les dades dels registres de la presó municipal de Terrassa.

Com veiem, la taxa de delictes per cada 100.000 habitants a Terrassa es de 276, és a dir, el triple de la taxa de delictes espanyola (que és de 91 delictes per cada 100.000 habitants). Per tant, és obvi que a la Terrassa dels anys 60 es cometien molts més delictes que el nombre de la mitjana espanyola, però com que desconeixem el nombre de persones condemnades de la ciutat, no podem fer més que apuntar aquest fet com a una tendència, i no com a un fet definitiu. Un altre fet és que gairebé entre un 20 i un 30% són delictes inclassificables o sense explicació. Sense aquests, hi hauria una disminució del nombre de delictes que ens apropiaria a les xifres del conjunt d'Espanya, però les nostres encara serien molt més elevades. I això sí que pot tenir relació amb el que passa històricament a moltes ciutats que creixen de forma explosiva i molt desorganitzada, com és el cas de la nostra.

El que farem serà una aproximació i un intent d'explicació del fet delictiu, responent algunes qüestions com: Què ho fa, que Terrassa superi la mitjana espanyola quant a delictes comesos? Quins són els delictes i els motius? Aquest fet està relacionat únicament amb la dictadura franquista o hi ha altres factors a tenir en compte? Quin és l'origen dels detinguts? Hi ha més detinguts terrassencs, o immigrants?

1.2. Tipologia delictiva

Per a conèixer els motius pels quals es van cometre certs delictes a Terrassa i per què la taxa de delictes per cada 100.000 habitants és major que la mitjana espanyola, és necessari que ens centrem en la seva tipologia, ja que cada tipus de delicte està vinculat a un motiu concret i, com a conseqüència d'això, alguns dels delictes estaran directament vinculats a l'època de la dictadura franquista, però d'altres no. Veurem que els delictes contra la propietat seran els més relacionats amb la situació socioeconòmica de la Terrassa dels anys cinquanta, però també ens trobarem amb delictes que probablement no tinguin res a veure i dels quals no es trobi una explicació diferent a la que es podria trobar actualment (com per exemple en el cas d'homicidis, violència de gènere, etc.).

Per a facilitar la comprensió i l'explicació, recollim els delictes segons la seva tipologia delictiva a la següent taula, que ens servirà per a analitzar-los.

Taula 2. Tipologia delictiva a Terrassa, 1950, 1955 i 1960.

Per sexes i amb el total en xifres absolutes i en percentatge.

TOTAL	1950		1955		1960		Total general	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Tipologia delictiva								
Contra la propietat	74	37,2	63	27,0	62	24,2	199	28,9
Contra l'ordre públic	19	9,5	51	21,9	92	35,9	162	23,5
Contra la vida	9	4,5	24	10,3	29	11,3	62	9,0
<i>Vagos y maleantes</i>	20	10,1	13	5,6	8	3,1	41	6,0
Contra l'honor	6	3,0	4	1,7	17	6,6	27	3,9
Faltes	5	2,5	8	3,4	6	2,3	19	2,8
Contra la llibertat sexual	3	1,5	9	3,9	7	2,7	19	2,8
Contra la llibertat	1	0,5	7	3,0	4	1,6	12	1,7
Contra l'ordre de les famílies	0	0,0	2	0,9	7	2,7	9	1,3
Contra la seguretat nacional i de l'Estat	0	0,0	1	0,4	7	2,7	8	1,2
Contra l'autoritat	1	0,5	2	0,9	4	1,6	7	1,0
Contra la fe pública	3	1,5	0	0,0	0	0,0	3	0,4
Contra l'administració pública	0	0,0	1	0,4	1	0,4	2	0,3
Contra l'administració de justícia	0	0,0	0	0,0	1	0,4	1	0,1
Inclassificable	58	29,1	48	20,6	11	4,3	117	17,0
Total general	199	100,0	233	100,0	256	100,0	688	100,0

<i>HOMES</i>	<i>1950</i>		<i>1955</i>		<i>1960</i>		<i>Total general</i>	
Tipologia delictiva	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Contra la propietat	64	35,8	52	27,5	55	24,4	171	28,8
Contra l'ordre públic	18	10,1	48	25,4	90	40,0	156	26,3
Contra la vida	9	5,0	12	6,3	22	9,8	43	7,3
<i>Vagos y maleantes</i>	18	10,1	9	4,8	2	0,9	29	4,9
Contra l'honor	6	3,4	1	0,5	11	4,9	18	3,0
Faltes	5	2,8	6	3,2	6	2,7	17	2,9
Contra la llibertat sexual	3	1,7	6	3,2	7	3,1	16	2,7
Contra la llibertat	1	0,6	5	2,6	4	1,8	10	1,7
Contra la seguretat nacional i de l'Estat	0	0,0	1	0,5	7	3,1	8	1,3
Contra l'ordre de les famílies	0	0,0	2	1,1	6	2,7	8	1,3
Contra l'autoritat	1	0,6	2	1,1	4	1,8	7	1,2
Contra la fe pública	2	1,1	0	0,0	0	0,0	2	0,3
Contra l'administració pública	0	0,0	1	0,5	1	0,4	2	0,3
Inclassificable	52	29,1	44	23,3	10	4,4	106	17,9
Total	179	100,0	189	100,0	225	100,0	593	100,0

<i>DONES</i>	<i>1950</i>		<i>1955</i>		<i>1960</i>		<i>Total general</i>	
Tipologia delictiva	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Contra la propietat	10	50,0	11	25,0	7	22,6	28	29,5
Contra la vida	0	0,0	12	27,3	7	22,6	19	20,0
<i>Vagos y maleantes</i>	2	10,0	4	9,1	6	19,4	12	12,6
Contra l'honor	0	0,0	3	6,8	6	19,4	9	9,5
Contra l'ordre públic	1	5,0	3	6,8	2	6,5	6	6,3
Contra la llibertat sexual	0	0,0	3	6,8	0	0,0	3	3,2
Faltes	0	0,0	2	4,5	0	0,0	2	2,1
Contra la llibertat	0	0,0	2	4,5	0	0,0	2	2,1
Contra la fe pública	1	5,0	0	0,0	0	0,0	1	1,1
Contra l'administració de justícia	0	0,0	0	0,0	1	3,2	1	1,1
Contra l'ordre de les famílies	0	0,0	0	0,0	1	3,2	1	1,1
Inclassificable	6	30,0	4	9,1	1	3,2	11	11,6
Total	20	100,0	44	100,0	31	100,0	95	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades dels registres de la presó municipal de Terrassa.

a) Delictes contra la propietat

Durant els anys estudiats, 1950, 1955 i 1960, a la Terrassa franquista es van cometre 49 delictes de furt (un 7,09% dels delictes comesos) i 133 robatoris, entre ells 4 atracaments (un 19,24% del total). La diferència entre furt i robatori rau en què el furt consisteix en apropiar-se d'una cosa aliena en contra de la voluntat del propietari i sense cap tipus de violència (com per exemple seria el furt de fruita i/o verdura en un mercat, delictes molt comuns en aquell temps). El robatori, en canvi, consisteix a

apropiar-se de l'objecte amb violència i intimidació (com per exemple seria el cas d'un atracament).

Aquests delictes augmenten a partir de l'apujada dels preus dels productes bàsics posteriorment a la Guerra Civil espanyola. Una gran quantitat de persones a partir d'aquell moment no podien assolir els nivells bàsics de subsistència, la qual cosa feia que aquestes persones acabessin cometent aquests delictes per tal de poder sobreviure, tenint en compte que la majoria de furtis i robatoris eren de menjar i altres productes bàsics per a la vida quotidiana com llenya, roba, ...

Tot i així, a Terrassa trobem altres delictes contra la propietat que no es cometien per a sobreviure, sinó com a conseqüència de la situació econòmica que es vivia i a fi d'aprofitar-la. En primer lloc trobem els delictes d'estafa (1,9%), com per exemple la "venda" clandestina de productes per part de persones que es quedaven amb els diners sense donar el producte. En segon lloc els delictes d'estraperlo (0,28%), que consistia en el comerç il·legal d'articles intervinguts per l'Estat. I finalment els delictes de pirateria (0,14%).

El total de delictes contra la propietat puja, doncs, al 28,9% del total, és molt semblant el percentatge entre homes i dones i esdevé el tipus de delicte més comès i més estès a la Terrassa franquista.

b) Delictes contra la vida

Els delictes contra la vida formen part del 9% dels delictes comesos. Trobem 30 agressions (delictes basats en la utilització conscient de la força física contra el cos d'una altra persona), que es correspondrien amb el 4,34% dels delictes totals. 29 baralles (el 4,20% dels delictes), les quals molt cops implicaven una agressió, 5 atropellaments (0,72%) i finalment 2 delictes d'homicidi, dels quals no es concreta el motiu, però sí que sabem que, en ser considerats homicidis, no es van cometre per traïdoria, preu o acarnissament. Un d'ells va ser un homicidi frustrat i tots dos es corresponen tan sols amb el 0,28% dels delictes. Els delictes contra la vida són més del doble en el cas de les dones (20%) que en els homes (7,3%), respecte al total de delictes respectiu.

c) Delictes contra l'honor

Els delictes contra l'honor són bastant minoritaris, ja que només conformen el 3,9% de tots els delictes (els homes el 3% i les dones el 9,5%). Un 1,88% van ser delictes d'injúries (delicte o falta consistent en la imputació a una persona d'un fet delictiu o qualitat que menysprea la seva fama o estimació), un 1,73% delictes d'immoralitat (qualsevol acció que a l'època fos considerada com una conducta immoral, que no té perquè ser considerada de la mateixa manera avui dia) i per últim un 0,72% van ser delictes d'insolències (actes ofensius e insultants).

d) Delictes contra la llibertat

Només un 1,7% dels delictes van ser delictes contra la llibertat. Entre ells, un 0,87% van ser maltractaments (6 delictes de maltractaments, 2 d'ells per part d'homes a les seves esposes, que es poden considerar, per tant, violència de gènere), ja siguin maltractaments psicològics o físics. Un 0,72% van ser delictes d'amenaques (consistents en intimidar una persona amb l'anunci de la provocació d'un mal greu per a la mateixa persona o per a la seva família). També s'ha trobat un delicte de violència domèstica no especificat (0,14%).

e) Delictes contra la llibertat sexual

Quant als delictes contra la llibertat sexual (que representen el 2,8% de tots els delictes), el predominant va ser el delicte d'escàndol públic, del qual se'n van cometre 14 (2,02%) i es detenien «los que de cualquier modo ofendan al pudor o las buenas costumbres con hechos de grave escándalo o trascendencia»,¹² encara que també hi va haver altres delictes, com la corrupció de menors (0,29%), dos intents de violació (0,29%) i finalment un cas d'abusos (0,14%) no especificat.

f) Delictes contra l'ordre de les famílies

Els delictes contra l'ordre de les famílies van ser minoritaris, però bastant variats: trobem des d'un cas d'abandonament de la família (0,14%), fins a un cas d'alteració de la paternitat (0,14%), o 3 casos d'adulteri (0,43%) i 4 persones detingudes per motius "familiars" que no s'especifiquen (0,58%). En total, els delictes contra l'ordre de les famílies formen el 1,3% de tots els delictes. Recordem que el delicte d'adulteri es refereix a la unió sexual de dues persones quan un o ambdós estan casats amb una altra persona, i a Espanya no fou despenalitzat fins l'any 1978.

g) Delictes contra l'administració pública

L'únic delicte que es va trobar contra l'administració pública durant el període va ser el de contraban, en concret dos delictes (0,3%), que podien ser tant de comerç com de producció de productes il·legals per a aprofitar de nou la dolenta situació econòmica.

h) Delictes contra la seguretat nacional

Quant als delictes contra la seguretat nacional i de l'Estat, en trobem 8 i representen el 1,2%. Hi ha un delicte de rebel·lió (0,29%), que també pot ser considerat un delicte contra l'ordre públic, però que en aquest cas atempta d'una manera específica contra la seguretat nacional, ja que consisteix en l'aixecament públic juntament amb

una certa hostilitat contra el poder de l'Estat amb l'objectiu d'enderrocar-lo, i per tant ho podríem vincular amb aquelles persones contràries a Franco que eren detingudes "gràcies" a la repressió de l'època.

Tot i així sembla necessari classificar dins d'aquest tipus de delicte els relacionats amb el repartiment de fulls clandestins, que formen el 0,86% d'aquests delictes. Que això fos considerat un delicte (ja que avui dia no ho és) es deu a la gran repressió franquista que tot el país estava vivint i en aquest cas, concretament, es va basar en una repressió de la llibertat d'expressió. Però no es detenien persones només pel repartiment de fulls clandestins, sinó també per la seva posició política o afiliació/militància en alguna associació que es considerés contrària al franquisme (recordem que els partits polítics estaven prohibits, i el règim franquista era de partit únic). A Terrassa, aquesta tipologia "delictiva" (lluitar per la llibertat i la democràcia) va ser analitzada en profunditat en el llibre de la lluita antifranquista a Terrassa. En concret, a la nostra ciutat, entre els anys 1951 i 1960 passaren pel dipòsit carcerari per motius polítics 72 persones.¹³

i) Delictes contra l'administració de justícia

Un dels dos delictes comesos contra l'administració de justícia va ser el de fals testimoni (0,14%), que es va produir en un judici, però no s'especifica de quin tipus.

j) Delictes contra la fe pública

Els delictes contra la fe pública van ser concretament 3 delictes de falsificació, tots ells de falsificació de moneda (0,43%), és a dir, consistents en la fabricació de monedes falses, probablement per a aprofitar, de nou, la dolenta situació econòmica que patia la Terrassa posterior a la guerra civil.

k) Delictes contra l'autoritat

Els delictes contra l'autoritat van consistir essencialment en resistència a l'autoritat, un delicte que es va repetir 8 cops durant el període estudiat (1,15%). Aquest delicte consisteix en resistir o desobeir l'ordre d'un funcionari públic (en aquest cas, de la policia).

l) Delictes contra l'ordre públic

Els delictes contra l'ordre públic són el segon tipus de delicte més habitual a Terrassa (com hem dit, els delictes més comesos van ser els delictes contra la propietat). Quant als primers, veiem com a Terrassa es van trobar 145 casos de delictes d'embriaguesa (molts cops es detenia la mateixa persona, ja que repetia la seva con-

ducta), que representen un 21,01% del total de delictes comesos. A més a més, també es troben 17 delictes de gamberrisme, és a dir, actes considerats com a incivilitzats (un 2,46% del total). El total de delictes contra l'ordre públic puja, per tant, al 23,47%. Aquests van ser comesos fonamentalment per homes, el 26,3%, i només el 6,3% per dones. Així mateix, es produeix un augment espectacular entre l'any 1950 i el 1960, essent aquest el segon delicte més important.

S'ha de donar especial importància al fet que l'embriaguesa no es considera per si mateixa un delicte i per tant no es detenien les persones per l'únic motiu d'estar embriagada, sinó que molts cops aquesta embriaguesa va comportar (i comporta) que es realitzi un segon delicte, ja que estar sota la influència de l'alcohol intensifica les emocions, desinhibeix (hi ha una reducció de la por i provoca una actuació més desenfrenada dels impulsos que en un estat normal) i finalment fa disminuir les funcions cognitives. Aquests factors poden facilitar, per tant, el comportament delictiu, perquè se suporten malament els requeriments de les autoritats per tal que corregeixin la seva actitud o per enviar-los als seus domicilis.¹⁴

m) Altres comportaments tipificats com a delictes durant el franquisme

A diferència dels delictes esmentats anteriorment, hi ha una sèrie de delictes inclassificables per diferents raons:

En primer lloc trobem una detenció per "demència" (0,14%), 11 detencions per fuga (la major part, del reformatori Asilo Duran, 1,59%) i una detenció d'un nen d'11 anys que s'havia perdut (0,14%). D'altra banda, hi ha 12 persones detingudes perquè estaven en busca i captura (1,73%) i 2 que havien estat denunciades (0,29%).

n) Detencions per faltes i altres motius inclassificables

A part de tots aquests delictes també es van cometre faltes, com el fet d'anar indocumentat (un 2,75%) i altres detencions per motius inclassificables dins de la categoria anterior, com totes aquelles persones detingudes per la llei de "Vagos y maleantes", entre elles 36 persones detingudes per mendicitat (5,21%), 3 persones detingudes per homosexualitat (cosa que òbviament avui dia no es considera delicte) i 2 detinguts específicament per considerar-los «vagos y maleantes», sense especificar (0,29%). Aquesta llei es va promulgar el 4 d'agost de 1933 per tal d'establir una mesura de defensa social imposada segons la perillositat pre- o postdelictual de l'individu¹⁵ i en concret consistia en *detenir tota persona considerada "antisocial", com rodamóns, nòmades, proxenetes, homosexuals o qualsevol persona considerada antisocial*.

La resta de delictes que queden per classificar són 96 delictes, dels quals no tenim dades. Únicament sabem que les persones van ser detingudes, però no s'especifica per quin tipus de delicte (un 13,91%).

2. El factor humà

2.1. Origen

La classificació dels delictes segons el seu origen en els anys 1950, 1955 i 1960 ens permet comprovar que aquests són comesos per persones nascudes a Catalunya i a Andalusia (gairebé, tres de cada quatre), essent en el anys 1950 i 1955 quan predominen els delictes comesos per catalans, mentre que l'any 1960 predominen els comesos per andalusos (ja que, del total de delictes comesos en aquest últim any, un 52% van ser duts a terme per andalusos i un 22% per catalans).

Aquest fenomen és lògic pel que fa als nascuts a Catalunya, ja que són la majoria de la població terrassenca durant tota la dècada estudiada. Pel que fa als andalusos, com hem explicat, és la comunitat d'immigrants més nombrosa, i associem aquest fet a la manca de recursos que patien ells i tot el conjunt dels immigrants, ja que molts dels delictes que van cometre, van ser delictes contra la propietat: delictes originats per la manca de recursos, la qual cosa obligava aquestes persones a cometre petits delictes per tal de subsistir.

L'arribada a Terrassa dels grans contingents d'immigrants es produirà a partir de la finalització de la guerra civil —com podem comprovar a l'annex—, però l'eclosió màxima serà entre els anys 1951 i 1965 (33.757), amb el seu màxim en el quinquenni 1961-1965 (14.643). A partir d'aquesta data el creixement natural prendrà el relleu al migratori. Terrassa creixerà fonamentalment gràcies a la pròpia població, molta d'ella nouvinguda, però sense deixar de banda l'arribada de nous immigrants (entre 1966 i 1970 el saldo migratori va ser de 10.435 persones).

Per tal de veure quina importància tenia l'origen de la població en relació amb el fet delictiu, hem comparat l'origen de la població de Terrassa del cens de l'any 1960 amb l'origen de la població detinguda. Allò que hom esperaria trobar és que la distribució i la proporció de detinguts fos semblant al pes que el col·lectiu tenia en el conjunt de la ciutat. Però, evidentment, no és així. Una primera conclusió és que el fet delictiu afecta en major proporció els immigrants i en especial els que arriben a Terrassa en aquesta segona onada migratòria, que està formada bàsicament per persones d'origen meridional. Així, si durant el primer terç del segle xx, els immigrants provenien de les regions limítrofes amb Catalunya (País Valencià, Aragó) i de Múrcia i Almeria, en aquesta segona onada migratòria provindran majoritàriament d'Andalusia, Extremadura, les dues Castelles i del conjunt d'Espanya.

La comparació, com podem observar a la taula anterior, ens mostra que els nascuts a Catalunya, un 54,90% de la població, representen el 22% dels detinguts, mentre els andalusos, que són el 29,1% seran el 52,7% dels detinguts. En resum, aquest fet és similar per a tots els immigrants de la segona gran migració, per la qual cosa resta evident la relació entre l'arribada a la ciutat i el fet delictiu. Els immigrants

Taula 3. Origen dels detinguts a Terrassa, 1950, 1955 i 1960.

Autonomies	1950						1955					
	D		H		Total		D		H		Total	
	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%
Andalusia	7	35	36	20	43	22	16	36	69	37	85	36
Aragó	2	10	14	8	16	8	0	0	7	4	7	3
Astúries	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Illes Balears	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0
Cantàbria	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Castella - La Manxa	0	0	4	2	4	2	2	5	6	3	8	3
Castella - Lleó	0	0	4	2	4	2	0	0	5	3	5	2
Catalunya	5	25	75	42	80	40	16	36	72	38	88	38
Estranger	1	5	5	3	6	3	1	2	1	1	2	1
Extremadura	0	0	1	1	1	1	1	2	4	2	5	2
Galícia	0	0	8	4	8	4	0	0	0	0	0	0
La Rioja	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Madrid	1	5	5	3	6	3	1	2	4	2	5	2
Múrcia	2	10	9	5	11	6	2	5	4	2	6	3
Navarra	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0
País Basc	0	0	0	0	0	0	1	2	3	2	4	2
País Valencià	1	5	11	6	12	6	2	5	4	2	6	3
Sense dades	1	5	3	2	4	2	2	5	7	4	9	4
Total general	20	100	179	100	199	100	44	100	189	100	233	100

Taula 4. Comparació entre la població total de fet de Terrassa i el nombre de detinguts, segons l'origen, 1960. En percentatges.

Lloc de naixement	Població Total %	Detinguts %	Diferències %
Andalusia	29,10	52,76	- 23,66
Catalunya	54,90	22,05	32,85
Castella (Lleó i la Manxa)	2,24	7,48	- 5,24
Aragó	4,00	3,94	0,06
Múrcia	2,50	2,36	0,14
Extremadura	1,20	2,36	- 1,16
País Valencià	3,10	1,57	1,53
Estranger	0,60	1,18	- 0,58
Resta d'Espanya	2,36	6,30	-3,94
Total	100,00	100,00	---

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades dels registres de la presó municipal de Terrassa.

Per sexes i amb el total en xifres absolutes i en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades dels registres de la presó municipal de Terrassa.

2010

de la primera onada migratòria, vinguts abans de la guerra civil, ja tenen la seva vida organitzada i estan perfectament integrats al país d'acollida des del punt de vista material i cultural (molts d'ells parlen el català).

Els immigrants que arriben per a construir una nova vida i un futur millor que el que han deixat als seus llocs d'origen es troben mancats de tot el que és fonamental per a una vida digna, en un ambient completament nou des del punt de vista material, humà i cultural; l'adaptació i la supervivència no els serà fàcil i per això les persones amb més dificultats hauran de cercar, de vegades al límit de la llei o contravenint-la, els béns materials que per altres vies no troben. En el cas dels andalusos, com ja hem demostrat a l'estudi de la lluita antifranquista a Terrassa, serà el col·lectiu més combatiu i militant durant tota aquesta dècada i les següents. Així, el nombre d'andalusos detinguts per motius polítics entre 1952 i 1959 va ser de 25, que representaven el 52,1% de tots els detinguts per aquest motiu. Per tant, això demostra que aquestes persones, no només eren capaces de cercar el que calgués per tal de sobreviure (igual que els altres immigrants), sinó també de lluitar alhora pels seus drets i ser detinguts, jutjats i empresonats.¹⁶

2.2. Edat, sexe i estat civil dels detinguts

A la taula següent trobem els delictes segons l'edat, el sexe i l'estat civil de les persones que els cometien. El fet que més destaca, i que no és diferent del que ens trobem actualment en aquest país, és que la majoria dels delictes varen ser comesos per part d'homes, com ja havíem vist en l'evolució dels delictes, i només una minoria per part de dones.

L'any 1950 la gran majoria dels detinguts tenien entre 15 i 24 anys, i la majoria d'aquests, com a conseqüència de la seva joventut i minoria d'edat, eren solters. En el cas de les dones, les xifres més altes van ser en dones amb edats més avançades que en el cas dels homes: 4 dones amb edats entre 40 i 44 anys i 4 dones amb edats entre 50 i 54 anys, i al mateix temps aquestes dones estaven casades, vol dir que és molt probable que cometessin els delictes per poder mantenir la seva família, car la majoria dels delictes comesos per part de les dones eren delictes contra la propietat.

L'any 1955 comença a variar l'edat dels "delinqüents", ja que la majoria se situava entre els 15 i els 19 anys (18,52%) i el seu estat civil era, doncs, de solters, però també trobem una xifra similar en les persones que tenien entre 30 i 34 anys (17,46%), la majoria de les quals estaven casats i probablement mantenien una família. Per tant, els delictes de gamberrisme s'acaben associant amb la població més jove i els delictes contra la propietat principalment amb aquests homes

Taula 5. Distribució per edats i sexes dels detinguts a Terrassa, 1950, 1955 i 1960.

Grups d'edat	1950						1955					
	D		H		Total		D		H		Total	
	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%
10-14	0,00		6	3,35	6	3,02	0,00		1	0,53	1	0,43
15-19	0,00		35	19,55	35	17,59	0,00		35	18,52	35	15,02
20-24	2	10,00	30	16,76	32	16,08	3	6,82	17	8,99	20	8,58
25-29	2	10,00	28	15,64	30	15,08	9	20,45	26	13,76	35	15,02
30-34	3	15,00	16	8,94	19	9,55	5	11,36	33	17,46	38	16,31
35-39	2	10,00	14	7,82	16	8,04	4	9,09	18	9,52	22	9,44
40-44	4	20,00	13	7,26	17	8,54	6	13,64	15	7,94	21	9,01
45-49	1	5,00	10	5,59	11	5,53	5	11,36	14	7,41	19	8,15
50-54	4	20,00	4	2,23	8	4,02	2	4,55	14	7,41	16	6,87
55-59	0,00		14	7,82	14	7,04	2	4,55	4	2,12	6	2,58
60-64	1	5,00	4	2,23	5	2,51	2	4,55	4	2,12	6	2,58
65 i més	0,00		5	2,79	5	2,51	2	4,55	6	3,17	8	3,43
Sense dades	1	5,00	0,00		1	0,50	4	9,09	2	1,06	6	2,58
Total general	20	100,00	179	100,00	199	100,00	44	100,00	189	100,00	233	100,00

d'entre 30 i 34 anys, tot i que molts d'aquests també eren detinguts per embriaguesa. Quant a les dones, el mateix any la majoria tenia, a diferència de l'any 1950, entre 25 i 29 anys.

Finalment, l'any 1960 (any en què, com hem dit, predominen els delictes comesos per part d'andalusos), el "delinqüent" habitual té entre 15 i 19 anys i és solter.

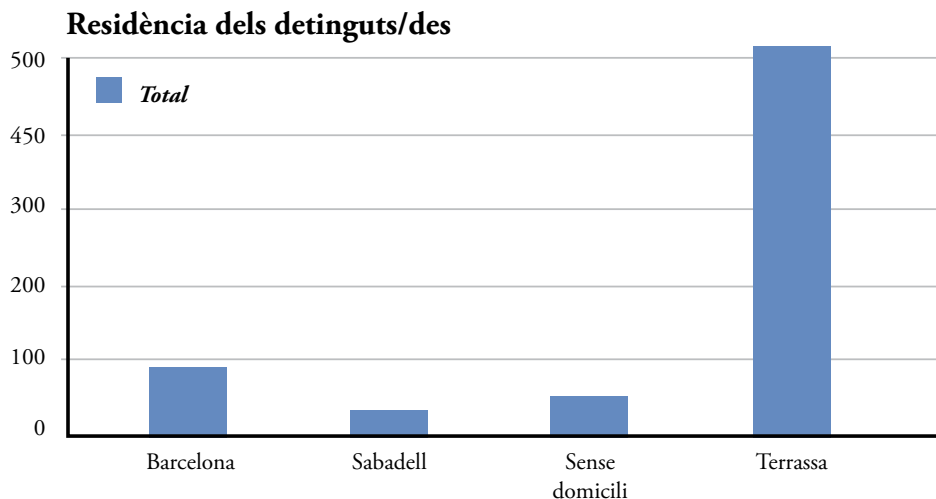
2.3. Localització espacial dels llocs de residència dels detinguts

Com veiem a la gràfica següent, la majoria dels delictes comesos a Terrassa eren comesos per persones amb domicili fix a Terrassa (fos quin fos el seu origen). Tot i això, sembla important destacar que els que cometien més delictes, a part dels terrassencs, eren persones provinents de Barcelona.

D'altra banda, els carrers que podríem associar amb la "delinqüència" presenten en alguns casos un estat de degradació, car és en aquests on hi ha més persones nouvingudes, una mobilitat més gran i una major concentració de la pobresa. El barri esdevé un lloc on és molt més probable que hi aparegui la "delinqüència" de supervivència, els problemes veïnals per l'amuntegament o les lluites socials, que no pas als barris històrics de la ciutat, on la vida era molt més fàcil i la població tenia recursos i tècniques per poder viure de forma més "assenyada".¹⁷

En xifres absolutes i en percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades dels registres de la presó municipal de Terrassa.

2.4. Les forces coercitives i repressives

Quant a les forces coercitives, la principal era la Policia Nacional, que va arribar a detenir el 75,58% de les persones acusades de cometre algun delictes, seguida del jutge municipal i/o els jutjats (6,40%) i de la Guàrdia Civil (5,23%). Tot i així, veiem que hi ha un augment de persones detingudes per la Guàrdia Civil l'any 1955. No obstant això, també va destacar el paper de les autoritats municipals, entre elles l'alcalde, el regidor Domènech, els caps de la policia municipal, etc.

Taula 6. Classificació dels detinguts segons qui ordena la detenció, a Terrassa, 1950, 1955 i 1960. En xifres absolutes i en percentatges.

3. *El perfil dels detinguts*

Amb totes les dades obtingudes i analitzades, podem conèixer el perfil dels detinguts a Terrassa durant la dècada dels anys cinquanta. Era un home, solter o casat, d'entre 15 i 39 anys, resident a Terrassa, però nascut fora de Catalunya i provinent de les regions o autonomies meridionals. El delicte que hauria comès seria contra la propietat o contra l'ordre públic.

IV. Conclusions

El present treball és una aproximació al fet delictiu a Terrassa, un estudi que obre les portes a futures investigacions en profunditat i amplia les fonts d'informació i la comparació amb d'altres investigacions similars.

El que resta evident és que Terrassa, com tot Espanya, està sotmesa a un estat d'excepció, en el qual les forces repressives de la dictadura i la jurisdicció ordinària, a través de les seves diferents instàncies —jutjats municipals, jutjats de Primera Instància i Instrucció i audiències provincials—, són les encarregades de dominar una població que viu unes dures circumstàncies polítiques, socials i econòmiques. La fiscalització de la vida quotidiana dels individus tenia com a objectiu sancionar qualsevol transgressió de les normes i lleis de la dictadura. Per tal de garantir la pervivència, el règim franquista tindrà molt d'interès a controlar i reprimir la dissidència política i ideològica, però no menys les dissidències en l'ordre econòmic, social i moral, ja que aquestes, com resta evident en el cas de Terrassa, eren de molta més importància i extensió en els anys analitzats, que no pas les altres. I, d'alguna manera, posaven en contradicció un pilar fonamental de la dictadura, la pretesa “pau social”, que el franquisme presentava com la seva gran obra. El règim franquista no va solucionar els problemes que portaven milers de persones a delinquir, ni va aconseguir la pretesa igualtat social, que l'Estat corporatiu dictatorial tenia per emblema. La repressió de qualsevol dissidència va ser la seva actitud fins als últims dies del règim.

Per finalitzar, cal dir que el treball que presentem és alhora una experiència pedagògica i de col·laboració entre la història local i els treballs de recerca de batxillerat. Aquesta eina ens permetrà ampliar el coneixement de la nostra història local i animar les futures generacions a estudiar-la i estimar-la tant com ho fem els que ens dediquem a aquesta feina.

Bibliografia

ARREDONDO, Jèifer; CUGAT, Marina; LÓPEZ, Sergi. “Delictes i societat a Terrassa, 1950-1960”. Treball de recerca de 2n de batxillerat dels alumnes de l'IES Viladecavalls, curs 2008-2009, dirigit pel professor Manuel Márquez.

BALLARÍN ELCACHO, César; CASAS I SORIANO, Just; MÁRQUEZ I BERROCAL, Manuel. *Ca n'Anglada. Lluita d'un barri. Història social de Ca n'Anglada: el moviment veïnal, 1950-1995*. Terrassa: Associació de Veïns de Ca n'Anglada, 1996.

AUTORS DIVERSOS (dirigit per Salvador CARDUS I ROS). *Els terrassencs del segle xx. Immigració, identitat i canvi*. Barcelona: Diari de Terrassa – Lunwerg editores, 2005.

AUTORS DIVERSOS. (dirigit per Xavier MARCET I GISBERT). *Terrassa, segle xx (1867-1993)*. Terrassa: Diari de Terrassa, 1993.

FERNÁNDEZ ASPERILLA, Ana. “Franquismo, delincuencia y cambio social.” *Espacio, Tiempo y Forma, Serie V, Historia Contemporánea*. Núm. 17 (2005), p. 297-309.

GARRIDO, Vicente; STANGELAND, Per; REDONDO, Santiago. *Principios de Criminología*. València: Editorial Tirant Lo Blanch, 2006.

GÓMEZ WESTERMEYER, Juan Francisco. “Historia de la delincuencia en la sociedad española: Murcia, 1939-1949. Similitudes y diferencias en otros espacios europeos.” Tesi doctoral defensada el 14 de novembre de 2006 a la Universitat de Múrcia.

LACUEVA, Josep Lluís; MÁRQUEZ, Manuel; PLANS, Lourdes. *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*. Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2007.

LACUEVA MORENO, Josep Lluís, *La conformació d'una ciutat: immigració, societat i economia. Terrassa (1900-1985)*. Montcada i Reixac: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

Annex

Dades estadístiques de la població de Terrassa (1940-65)¹⁸

Taula 1. Evolució de la taxa de creixement anual acumulable (TCAA) d'Espanya, Catalunya i Terrassa. Xifres absolutes de la població de fet de Terrassa (1940-1970).

Anys	Espanya	Catalunya	Terrassa	Terrassa (Població total)
1940	0,95	0,35	1,21	45.081
1950	0,78	1,15	2,71	58.880
1960	0,84	1,94	4,59	92.234
1970	1,05	2,70	4,16	138.697

Taula 2. Estimació dels saldos migratoris quinquennals i la seva significació en el creixement total de la població de Terrassa. 1936-1975.

Períodes	Creixement total (CT)	Creixement natural (CN)	Saldo migratori (SM)	CN/CT (%)	SM/CT (%)
1936-1940	-2.609	-496	-2.113	19,01	80,99
1941-1945	4.891	392	4.499	8,01	91,99
1946-1950	5.350	1.945	3.405	36,36	63,64
1951-1955	12.624	3.177	9.447	25,17	74,83
1956-1960	15.128	5.461	9.667	36,10	63,90
1961-1965	22.274	7.631	14.643	34,26	65,74
1966-1970	15.585	11.408	4.177	73,20	26,80
1971-1975	19.178	12.920	6.258	67,37	32,63

Taula 3. Evolució i creixement anual acumulatiu (TCAA) de la població total de fet (PTF), de la potencialment activa (PPA), de l'activa (PA) i de les seves taxes associades: taxa bruta d'activitat (TBA) i índex relatiu d'activitats (IRA), de Terrassa. 1940-1960.

Anys	PTF	PPA	PA	TBA (%)	IRA (%)	TCAA (%)		
						PTF	PPA	PA
1940	45.081	35.189	23.267					
1950	58.880	42.200	32.024	54,38	75,88	2,71	1,83	3,25
1960	92.382	62.251	41.139	44,53	66,08	4,61	3,96	2,53

Taula 4. Distribució percentual de la població activa per branca d'activitat de Terrassa, en percentatge. 1940-1965.

Branca	1940	1950	1965
Tèxtil	56,3	52,8	41,8
Construcció	4,9	5,6	10,2
Metall	3,4	3,5	13,0
Comerç	9,6	6,1	7,4
Agricultura i mineria	5,7	3,7	1,3
Altres serveis i indústries	20,1	28,3	26,3
Total	100,0	100,0	100,0

Taula 5. Evolució de la població activa per sectors d'activitat a Terrassa i Catalunya, en percentatge. 1940-1960.

Anys	Catalunya			Terrassa		
	Primari	Secundari	Terciari	Primari	Secundari	Terciari
1940	26,2	43,6	30,2	5,7	69,1	25,2
1950	22,4	47,8	29,8	3,7	77,9	18,4
1960	16,2	51,6	32,2	2,3	74,5	23,2

Taula 6. Evolució de l'analfabetisme a Terrassa per sexe i edats (>10 anys), en percentatge. 1940-1960.

Anys	Homes	Dones	Total
1940	8,72	6,90	7,69
1950	5,95	15,91	11,36
1960	4,78	14,67	10,03

Notes

- GÓMEZ WESTERMEYER, Juan Francisco. "Historia de la delincuencia en la sociedad española: Murcia, 1939-1949. Similitudes y diferencias en otros espacios europeos". Tesi Doctoral defensada el 14 de novembre de 2006 a la Universitat de Múrcia, Departament d'Història Moderna, Contemporània i d'Amèrica. Accés Internet: <http://www.tesisenxarxa.net/TDR-0226107-105604/>.
- ACVOC. AHT Ajuntament de Terrassa. Guàrdia Urbana. *Registro de ingresados en los cuartelillos municipales. 1949-1954* (signatura 30/1). *Registro de detenidos e ingresados en los cuartelillos municipales. 1954-1960* (signatura 30/2).
- Treball de recerca de 2n de batxillerat dels alumnes de l'IES Viladecavalls: ARREDONDO, Jèifer; CUGAT, Marina i LÓPEZ, Sergi. "Delictes i societat a Terrassa, 1950-1960". Curs 2008-2009. Dirigit pel professor Manuel Márquez.
- Les fonts judicials que caldria estudiar a fons són les de l'Audiència Provincial de Barcelona, en especial: Llibres de Sentències, Llibres de Registre de Causes i, sobre tot, Sumaris judicials.
- Vegeu: MARCET I GISBERT, Xavier (dir.). *Terrassa, segle XX (1867-1993)*. Terrassa: Diari de Terrassa, 1993, p. 249-250.
- Per a conèixer en profunditat la lluita antifranquista a Terrassa vegeu: LACUEVA, Josep Lluís; MÁRQUEZ, Manuel; PLANS, Lourdes. *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*. Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2007.
- Vegeu l'excel·lent treball de LACUEVA MORENO, Josep Lluís. *La conformació d'una ciutat: immigració, societat i economia. Terrassa (1900-1985)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008. També: AUTORS DIVERSOS (dirigit per Salvador CARDÚS I ROS). *Els terrassencs del segle XX. Immigració, identitat i canvi*. Barcelona: Diari de Terrassa – Lunwerg editores, 2005.
- Caldria reivindicar que els homes i les dones que han vingut al nostre país al llarg de la seva història com a immigrants no ho són eternament, és a dir, són catalans igual que la resta de la població, però lamentablement, encara avui, legalment només ho són els que obtenen la nacionalitat espanyola.
- Vegeu: BALLARÍN ELCACHO, César; CASAS I SORIANO, Just; MÁRQUEZ I BERROCAL, Manuel. *Ca n'Anglada. Lluita d'un barri. Història social de Ca n'Anglada: el moviment veïnal, 1950-1995*. Terrassa: Associació de Veïns de Ca n'Anglada, 1996.
- GÓMEZ WESTERMEYER, Juan Francisco. *Op. cit.*, p. 22.
- Ibidem, p. 28.
- Ibidem, p. 521.
- Vegeu l'anàlisi estadística sobre els lluitadors antifranquistes a: MÁRQUEZ, Manuel. "Anàlisi sociològica dels represaliats sota el franquisme a Terrassa (1939-1977)". Dins: *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*, *op. cit.*, p. 857-891.
- GÓMEZ WESTERMEYER, Juan Francisco. *Op. cit.*, p. 412.
- Ibidem, p. 383.
- MÁRQUEZ, Manuel. *Op. cit.*, p. 891.
- Segons la teoria criminològica de l'Escola de Chicago (Shaw y McKay).
- Les taules d'aquest annex estadístic han estat elaborades, adaptades i publicades per Manuel MÁRQUEZ BERROCAL a l'obra *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*, *op. cit.*, CD adjunt, p. 211-223.